

МОДЕЛ ПРОРАЧУНА ЦЕНЕ КОШТАЊА АНГАЖОВАЊА ТЕНКОВСКОГ БАТАЉОНА У НАПАДНОЈ ОПЕРАЦИЈИ

Јадранко Јукић и Зоран Кнежевић,
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Оклопне јединице од свог настанка, а нарочито после Другог светског рата, због својих главних карактеристика (оклопна заштита, покретљивост, ватрена моћ) представљају носиоца маневра и ударне моћи савремених војски.

У неким војскама у оклопне јединице убрајају се оне наоружане тенковима, док се у неким војскама ту сврставају и оне наоружане оклопним транспортерима или борбеним возилима пешадије. У савременим војскама и већи део пешадијских јединица опремљен је транспортерима, најчешће точкашима. У Војсци Србије у оклопне јединице убрајамо тенковске и механизоване батаљоне који се налазе у саставу бригада Копнене војске (бр КоВ).

Тенковски и механизовани батаљони опремљени су тенковима и борбеним возилима пешадије. Представљају главну ударну снагу бригаде и носиоци су оклопних дејстава, противоклопних дејстава и противартиљеријско-ракетних дејстава у борбеним операцијама.¹

Без обзира на организацијско-формацијску структуру, ангажовање и најмањег тенковског батаљона (тб), због опремљености тешким наоружањем и велике потрошње муниције и горива, у различитим операцијама је веома скупо.

У раду су обрађени најзначајнији параметри неопходни за израчунавање цене коштања учешћа тенковског батаљона (без придатих јединица, без прорачуна ватрене подршке јединица артиљерије и ваздухопловства и са тежиштем на фази извршења операције) у нападној операцији, као што су људство, командовање, покрет и маневар, наоружање и муниција, обезбеђења и заштита снага.

На крају рада предложен је могући модел прорачуна цене коштања ангажовања тб у нападној операцији по параметрима, узимајући у обзир чиниоце који га ближе одређују. Због обима рада немогуће је у потпуности обрадити и утицај оперативног окружења и оперативног модела на цену, пошто би то морало бити предмет дубље научне анализе и рада много већег обима. Предложени модел прорачуна могао би бити примењен и за друге врсте батаљона уз промене чинилаца по параметрима.

Кључне речи: *цена коштања, тенковски батаљон, нападна операција, параметар, чинилац, модел прорачуна*

¹ Правило Бригада КоВ, МО, ГШ ВС, Команда КоВ, Ниш, 2014, стр. 10.

Увод

Цену коштања операције можемо дефинисати кроз утрошак људских и материјалних ресурса неопходних за остваривање циља једног система (у овом случају тенковског батаљона ангажованог у операцији), израженог у новцу. Израчунавање цене коштања операције зависи од више елемената: циља операције, врсте, времена трајања, ресурса који су потребни за извршење циља, изабраног начина израчунавања и др.

Циљ утврђивања цене коштања операције јесте обезбеђење наменског, рационалног и економичног ангажовања снага и средстава. Ради достизања циљева и крајњег жељеног стања, војно планирање и одлучивање мора бити ефективно (избор правих циљева и задатака) и ефикасно (остваривање циља уз што мање трошкове). Да би се то постигло, дефинисани циљеви требало би да буду: реални, мерљиви, да дефинишу кључна поља деловања, да буду временски детерминисани и др.

Принципи и основе за израчунавање потребних финансијских средстава за реализацију операције су:²

- реалност (планирање задатака у складу са могућностима њиховог извршавања);
- комплексност (интегрално сагледавање свих елемената који утичу на развој – материјални, финансијски, кадровски, организациони и др.);
- активно ангажовање (укључивање свих организацијских структура, по хоризонталној и вертикалној линији, које планирају и реализују планове);
- континуирано планирање (стално праћење остваривања циљева из текућих планова ослањањем на реализацију планова из претходног периода и на тим основама израда планова за наредни период);
- научност (обезбеђење стваралачке улоге планова у организацији развоја система и његових организационих целина – подсистема применом научних метода и техника планирања);
- ефикасност (сагледавање више варијанти и избор оне која ће обезбедити најбоље резултате уз најмања улагања);
- ефективност (избор правих циљева и настојање да се они максимално реализују).

Обрачун потребних финансијских средстава за реализацију операције може се вршити по два принципа – бруто и нето. По бруто принципу у потребна финансијска средства улази вредност свих ангажованих ресурса који су потребни за остварење задатог циља. То подразумева вредност имајућих ресурса у планирању операције (постојећа средства, резерве и сл.) и вредност додатних средстава потребних за постизање циља операције.

По нето принципу у потребна финансијска средства улазе само додатно потребна средства која су потребна да би се остварио циљ операције. Нето принцип је пре почетка операције прихватљивији, зато што су имајућа средства већ вредносно исказана у ранијем периоду и ушла су у расход по другом основу, а уз то се једно борбено возило користи у више операција. Исказивање бруто вредности је прихватљивије у периоду после завршетка операције, јер се на тај начин једино тако могу сагледати укупни трошкови.

Потребна финансијска средства могу се израчунавати пре почетка операције и тада представљају планску категорију и један од основа за доношење одлуке и по завршетку операције када представљају реални показатељ вредности утрошених

² Мучибабић С., Васковић З., Николић Н.: Цена коштања војне операције, Зборник радова са Симпозијума „Теоретски и практични аспекти савремених операција“, Војна академија, Београд, 2004, стр. 1-60.

ресурса, проверу објективности у планирању, основ за тражење додатних средстава и корективни елемент за наредни период.

Према томе, потребна финансијска средства за реализацију операције могу условно да се рачунају на два начина.³

1. према обиму – нето и бруто;

2. према периоду прорачуна – пре почетка операције (планска) и по завршетку операције (стварна).

Без обзира на то који метод би применили носиоци функција током планирања, морају узети у обзир одређене параметре, а у оквиру њих чиниоце и потчиниоце који их ближе одређују у датој, конкретној операцији.

Параметри за прорачун цене коштања ангажовања тенковског батаљона у нападној операцији

Најзначајнији параметри цене коштања ангажовања тенковског батаљона у нападној операцији су људство, командовање, покрет и маневар, наоружање и муниција, обезбеђења и заштита снага. Због обима рада немогуће је обрадити све релевантне чиниоце, тако да су обрађени само најважнији.

Људство

Људске ресурсе одбране чини демографски потенцијал Републике Србије који подлеже обавези одбране и који је способан и обучен за укључивање у систем одбране.⁴

Људство тенковског батаљона чине професионални војници и војници из резерве, као и војни намештеници. Бруто цена коштања параметра људство сачињава збир цене следећих чиниоца: средства утрошена током обуке и школовања припадника тб, новчана примања током операције, трошкови сахрана погинулих припадника, трошкови лечења повређених и оболелих током операције који могу трајати годинама па и доживотно (нека обољења, нарочито психолошке природе, јављају се накнадно после низа година), здравствено збрињавање чланова породица професионалних припадника као последице операције, трошкови ресоцијализације бивших бораца, као и многи други скривени трошкови.

Ако применимо нето принцип израчунавања цене коштања параметра људство добили би много мању и нереалну цену. Права цена коштања налази се негде између и веома ју је тешко одредити.

Командовање

Командовање у батаљону заснива се на: законима, правилима, прописима, доктринарним одређењима, оперативним наређењима претпостављених и властитој иницијативи команданта, официра и подофицира батаљона.⁵

³ Исто, стр. 62.

⁴ Стратегија одбране Републике Србије, Београд, 2009, стр. 14.

⁵ Правило тенковски (механизовани) батаљон, МО, ГШ ВС, Команда КоВ, Ниш, 2013, стр. 16.

Основни услови за успешно командовање потчињеним јединицама батаљона су: непрекидно одржавање високог степена оспособљености и оперативне способности јединица батаљона; стално праћење и изучавање борбених средстава и тактичких поступака које непријатељ примењује у борбеним дејствима; брзо и непрекидно прикупљање података о ситуацији у зони операције и њихово проучавање; темељна и потпуна процена ситуације; доношење најцелисходније одлуке; непрекидна и ефикасна контрола свих припрема; спровођење донетих одлука и извршавање постављених задатака; правовремено извештавање претпостављене команде, потчињених јединица и суседа; анализа тока борбених дејстава и извлачење искустава и њихово коришћење у наредним борбеним дејствима.⁶

Командно место је простор или објект на којем се размешта команда за рад на планирању, припреми и извођењу операција. Команда батаљона организује само основно командно место. Оно се састоји од: командне групе, помоћне групе и центра за телекомуникације и информатику.⁷

Између команде батаљона и претпостављеног успоставља се, по његовом плану:

- радио-комуникација, радио-уређајима ВФ и ВВФ-опсега, у потребном броју канала за телефонски и телеграфски саобраћај,
- радио-релејна комуникација у потребном капацитету,
- кабловска комуникација, (начелно у рејонима прикупљања и у припреми борбених дејстава, за време одмора и евентуално у очекујућем рејону).

Од командног места батаљона до потчињених успоставља се и одржава:

- радио-комуникација у радио-мрежи батаљона,
- сигнална комуникација, коришћењем звучних и светлосних сигналних средстава и одговарајућих таблица средстава.⁸

Може се закључити да бруто цена коштања параметра командовање има следеће чиниоце који га одређују: степен оспособљености и оперативне способности јединица батаљона и саме команде, трошкови брзог и непрекидног прикупљања података (обавештајно обезбеђење тб), трошкови доношења и контроле спровођења одлука, трошкови самог командног места (објекти за смештај и рад елемената команде, обезбеђење и заштита команде и др.), трошкови везани за телекомуникационо-информатичко обезбеђење командовања који у бруто износу достижу велике цене, како кроз набавку, тако и кроз опслуживање и његово одржавање.

Покрет и маневар

Покрет батаљона саставни је део припрема за извршење операције, а реализује се кроз довођење батаљона из мирнодопског рејона или концентрацијске просторије до очекујућег рејона или, ако се он не одређује, директно до правца употребе, чиме се остварује оперативни развој снага.

⁶ Исто, стр. 17.

⁷ Исто, стр. 18.

⁸ Исто, стр. 21.

Оперативни развој снага представља скуп радњи којима се батаљон правовремено доводи у повољан положај за извршење додељених мисија и задатака. Заснива се на идејној замисли команданта батаљона, јединственом командовању, централизованом планирању и усмеравању и децентрализованом извршењу. Остварује се груписањем снага у простору и формирањем оперативног распореда у складу са донетом одлуком, а завршава се када све јединице батаљона поседну додељене рејоне и зоне.⁹

Довођење јединица бригаде за напад зависи од услова у којима се прелази у напад (из покрета или додира), карактеристика комуникативности простора, састава бригаде (организациски састав или је моделована за задатак), покретљивости јединица, ситуације у ваздушном простору и удаљености јединица и других околности.¹⁰

За напад из покрета бригада се доводи из дубине – зоне прикупљања. Зона прикупљања, ако се одређује, начелно је до 100 км од предњег краја непријатељеве одбране, односно на таквом удаљењу да јединице у току једне ноћи могу стићи у очекујући рејон, односно на линију развоја за напад (ако се очекујући рејон не одређује). У њој се јединице распоређују растресито у захвату основних праваца.

У току подилажења јединице из маршевског постепено прелазе у рашчлањени распоред и, под заштитом властитих осигуравајућих делова или делова других јединица који су у додиру, развијају се у оперативни распоред и са линије развоја прелазе у напад. Ако при подилажењу не постоје повољни услови да из покрета пређе у напад, бригада се, под заштитом снага у додиру или властитих осигуравајућих делова, распоређује у очекујући рејон где припрема напад, а затим са полазног положаја или линије развоја прелази у напад.¹¹

Покрети батаљона треба да буду подређени оним облицима маневра, који омогућавају брзо продирање и непрекидно уклињавање у непријатељев распоред. Они треба да се изводе брзо и да првенствено буду усмерени на изненадно остваривање надмоћности на жељеном месту.

У току напада сваки покрет мора бити подржан ватром и обратно – свако дејство ватром мора бити искоришћено за извршење покрета.¹²

Облици маневра батаљона у нападу су: бочни напад, обухват, обилазак и фронтални напад, а у одређеним ситуацијама може се применити и комбинација ових облика маневра. Начин извођења напада зависи од: додељеног задатка, маневра, јачине, распореда и способности непријатеља, простора операције, ојачања батаљона и расположивог времена.¹³

На основу правилских одредби које објашњавају покрет и маневар батаљона у оквиру више јединице могуће је одредити чиниоце који ближе одређују цену коштања параметра покрет и маневар тб у свим фазама операције.

Приближна цена покрета и маневра тб у нападној операцији била би збир: трошкова извиђања зоне прикупљања, трошкова покрета до зоне прикупљања (зависе од начина кретања или превозења, трошкова полицијског обезбеђења, потрошње горива

⁹ Исто, стр. 33.

¹⁰ Правило Бригада КоВ, МО, ГШ ВС, Команда КоВ, Ниш, 2014, стр. 87.

¹¹ Исто, стр. 87.

¹² Правило тенковски (механизовани) батаљон, МО, ГШ ВС, Команда КоВ, Ниш, 2013, стр. 49.

¹³ Исто, стр. 50.

средстава која маршују или превозних средстава и др.), трошкова покрета од зоне прикупљања до очекујућег рејона (најчешће сопственим ходом уз јако осигурање те су и трошкови већи него у претходној фази), трошкова покрета од очекујућег рејона до линије развоја (зависе од карактеристика терена, ширине фронта напада батаљона, дејства непријатеља, превласти у ваздушном простору, климатских и других оперативних услова), трошкова покрета и маневра од линије развоја до завршетка фазе извршења операције (зависе од начина извођења напада, додељеног задатка, способности непријатеља и степена запречености терена као и изабраног облика маневра и времена на располагању за извршење задатка) и трошкова покрета тб у фази стабилизације и дезангажовања (слично као у фази припреме). Уз наведене параметре и део чинилаца по параметрима потребно је цени додати и трошкове одржавања технике током операције, поготово ако се ангажују екипе које нису у саставу батаљона.

Наоружање и муниција

Велика ватрена моћ тенковског батаљона једна је од његових основних карактеристика која га, уз велику покретљивост и заштиту, чине главним носиоцем маневра и удара у нападним операцијама Копнене војске. Наоружање тб чине тенковски топови, противавионски митраљеви (ПАМ) и митраљеви спрегнути са топом.

За све три врсте наоружања развијено је више врста муниције која је све ефикаснија и самим тим скупља. Неки тенкови наоружани неизолученим цевима могу испаливати и вођене ракете које су веома прецизне, ефикасне на великим даљинама и веома скупе.

Цена параметра наоружање и муниција може се приближно израчунати сабирањем цена следећих чиниоца: цена предвиђеног утрошка муниције по врстама (калибар, врста метка и цена), трошкови дотура муниције до тенкова (до тенкова или на за то одређена места даље од зоне дејстава), трошкови превоза амбалаже и чаура, трошкови складиштења муниције која није у тенковима, трошкови који настају као последица дејства из наоружања (одржавање и чишћење наоружања, хабање цеви, одржавање делова који опслужују наоружање, замена истрошених делова и др.).

Прорачуном хабања цеви и предвиђеног утрошка муниције могуће је израчунати стварну цену параметра наоружање и муниција¹⁴ везану за предвиђену замену цеви топа или митраљеза, као и делова хидроеластичног система, нишанских справа, аутомата за попуну топа и других делова. Оваквим начином израчунавања цене коштања параметра наоружање и муниција добила би се цена која би била између нето и бруто цене и много приближнија реалним трошковима које је могуће израчунати тек након извршења операције.

¹⁴ Век цеви топа од 125 мм је 1.000 прорачунских јединица (то одговара опаљењу 1.000 ТФГ или кумулативних пројектила или 250 поткалибарних пројектила). Цена замене цеви износи око 4.574.000,00 динара (цена цеви је 4.200.000,00, цена замене 308.000,00 и цена контролног гађања око 66.000,00 динара). Ако узмемо цену опаљења једног поткалибарног метка онда би она сачињавала цену метка и цену оштећења цеви а она је производ цене замене и броја поткалибарних пројектила до краја века цеви, тј 250. 4.574.000,00/250 је 18.296,00 које треба додати на сваки потрошени поткалибарни пројектил током операције. Цене су израчунате на основу тренутног курса динара.

Обезбеђења

Обезбеђење батаљона у нападној операцији обухвата садржаје који су усмерени на стварање погодних услова за остварење циља операције. Организација обезбеђења у нападу је сложена због повећаног утрошка ресурса и непрекидних напора и напрезања команде и јединица батаљона. Њена организација имаће директан утицај на људство и извршење циља операције. Организује се правовремено, непрекидно и потпуно, на свим нивоима организовања снага батаљона и у целом току трајања операције.

Обезбеђење снага батаљона организује се и спроводи властитим снагама, а, у зависности од ситуације, и уз садејство са јединицама у додиру и суседима.¹⁵

„Кадровско обезбеђење у операцији реализује се, ... Тежиште се усмерава на прорачуне и попуњу губитака обученим и оспособљеним људством. У току операције, а посебно у оперативним паузама, непрестано се предузимају мере за јачање борбеног морала, психолошке чврстине јединица, кратко се информише састав и задовољавају се верске потребе, ради постизања одлучности за извршење циља операције.”¹⁶ Пошто је параметар људство обрађен у првом поглављу неће бити поновљени чиниоци за прорачун цене коштања.

Обавештајно обезбеђење у нападу организује се на правцима напада по дубини до распореда оних непријатељевих снага које могу испољити утицај на извршење додељеног задатка. У прикупљању обавештајних података батаљон се ослања на суседне јединице и снаге у додиру (ако постоје), а властитим снагама организује обавештајно-извиђачку делатност.¹⁷ Батаљон прикупља податке осматрањем и упућивањем извиђачких патрола на мању дубину (1–3 км), тако да се приближна цена коштања може израчунати сабирањем цене параметара покрет и маневар и наоружање и муниција за време ангажовања извиђачких органа. Остали параметри израчунавају се на нивоу батаљона.

Логистичка подршка у припреми операције подразумева: довођење опреме у исправно стање, попуњу јединица батаљона до норми следовања, растерећење јединица од непотребних средстава, евакуацију повређених и оболелих и оспособљавање јединица за непрекидност логистичке подршке у току напада.¹⁸ Логистичку подршку реализује логистичка јединица формирањем одређених станица (санитетска станица – СнСт, станица за снабдевање – СтСн, станица за одржавање – СтОд и општелогистичка станица – ОлСт). Већи део трошкова рада ових станица обрађен је кроз прорачун трошкова параметара. Трошкови осталих обезбеђења такође су обрађени кроз трошкове параметара.

Заштита снага

Заштита снага бригаде је недељиви део сваке операције. Спроводи се кроз: маскирање, борбено осигурање, противелектронску и противваздухопловну заштиту, утврђивање, нуклеарно-хемијско-биолошку заштиту, дисперзију, покретљивост, дектецију и упозорење на претњу и идентификацију у борби.¹⁹

¹⁵ Правило тенковски (механизовани) батаљон, МО, ГШ ВС, Команда КоВ, Ниш, 2013, стр. 70.

¹⁶ Исто, стр. 70.

¹⁷ Исто, стр. 71.

¹⁸ Исто, стр. 72.

¹⁹ Правило Бригада КоВ, МО, ГШ ВС, Команда КоВ, Ниш, 2014, стр. 60.

Заштита снага представља саставни и битан део нападне операције, а остварује се кроз: маскирање, борбено осигурање, противелектронску и противваздухопловну заштиту, утврђивање, нуклеарно-хемијско-биолошку заштиту, дисперзију, покретљивост, детекцију и упозорење на претњу и идентификацију у борби.²⁰

Маскирање, као део заштите снага, спроводи се непрекидно, а посебна пажња обраћа се на маскирање распореда јединица у зони прикупљања, очекујућем рејону и у току борбеног развоја јединица за напад.

Борбено осигурање се тежишно предузима за време припреме и у току извођења напада. За осигурање крила, бокова и међупростора, као и материјалних резерви, може се издвојити посебан део снага.

Мере противваздухопловне заштите предузимају се непрекидно у свим фазама операције, а посебно у току довођења, оперативног развоја за напад и у току напада.

Утврђивање се првенствено предузима у зони прикупљања и очекујућим рејонима и то кроз израду објеката за заштиту које изводе инжињеријске јединице. На утврђивању се ангажује људство свих јединица у оквиру својих рејона. На неким задацима утврђивања у зони прикупљања и очекујућим рејонима могу се ангажовати цивилни капацитети територије.

Мере нуклеарно-хемијско-биолошке заштите у операцији остварују се извиђањем, коришћењем средстава за личну и колективну заштиту, маневром снага и организацијом контролно-заштитне службе, кроз цео ток извођења операције.

Дисперзијом снага постиже се растресит распоред снага батаљона у нападу и умањује вероватноћа уништења сопствених снага.²¹

Током процеса планирања, а на основу предвиђених мера заштите снага, сабирањем цена одређених чинилаца може се доћи до цене коштања заштите снага батаљона, водећи рачуна да се неки чинилац не рачуна на више места (нпр. маршевско осигурање у параметру покрет и маневар и у параметру заштита снага).

Модел прорачуна цене коштања ангажовања ТБ у нападној операцији

Постоји више могућих модела прорачуна цене коштања операције. По носиоцима функција и контима, по искуственим нормама цене коштања дана рата за одређену јединицу или по одређеним параметрима који су у датој ситуацији преовлађујући и највише утичу на цену (табела 1). Зависно од расположивог времена за планирање операције може се изабрати неки од модела.

²⁰ Правило тенковски (механизовани) батаљон, МО ГШ ВС Команда КоВ, Ниш, 2013, стр. 81.

²¹ Исто, стр. 81.

Табела 1 – Модел прорачуна цене коштања ангажовања тб у нападној операцији

Р. бр.	Параметар Чиниоци	Цена	Укупно јединица	Износ
	ЉУДСТВО			
1.	обука и школовања припадника тб новчана примања током операције трошкови сахрана трошкови лечења здравствено збрињавање чланова породица професионалних припадника као последице операције трошкови ресоцијализације бивших бораца			
	КОМАНДОВАЊЕ			
2.	трошкови одржавања оспособљености команде батаљона и команди чета трошкови прикупљања података трошкови доношења и контроле спровођења одлука трошкови самог командног места везани за живот и рад на њему трошкови телекомуникационо- информатичког обезбеђења командовања			
	ПОКРЕТ И МАНЕВАР			
3.	трошкови извиђања зоне прикупљања трошкови покрета до зоне прикупљања трошкови полицијског обезбеђења потрошња горива средстава која маршују или превозних средстава трошкови покрета до очекујућег рејона трошкови покрета до линије развоја трошкови покрета и маневра од линије развоја до завршетка фазе извршења операције трошкови покрета тб у фази стабилизације и дезангажовања трошкови одржавања технике током покрета			
	НАОРУЖАЊЕ И МУНИЦИЈА			
4.	трошкови утрошка муниције по врстама трошкови дотура муниције трошкови превоза амбалаже и чаура трошкови складиштења муниције трошкови који настају као последица дејства из наоружања			
	ОБЕЗБЕЂЕЊА			
5.	трошкови кадровског обезбеђење који нису исказани кроз параметар људство трошкови логистичке подршке (довођење опреме у исправно стање, попуну јединица батаљона до норми следовања, растеређење јединица од непотребних средстава, евакуацију повређених и оболелих и оспособљавање јединица за непрекидност логистичке подршке у току напада)			
	ЗАШТИТА СНАГА			
6.	трошкови маскирања трошкови борбеног осигурања трошкови мера противваздухопловне заштите трошкови утврђивања трошкови мера нуклеарно-хемијско-биолошке заштите трошкови дисперзије снага			

Прорачун потребних средстава могуће је урадити природно и финансијски, према врсти расхода и фазама операције. Прорачун спроводе сви носиоци функција за расходе из своје надлежности. Носиоци функција су организацијски делови команде који, у оквиру своје функционалне дужности (исхрана, одржавање и сл.), планирају и обезбеђују новчаних средстава за ту функцију. При изради плана носиоци функција консултују и ангажују и друге органе, превасходно своје претпостављене и потчињене по функционалној дужности. Потребна финансијска средства исказују се вредносно, по контима Правилника о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем Републике Србије.

У неким војскама постоје табеле са искуственим ценама рата по дану за одређене врсте јединица и одређене врсте операција које се користе током процеса доношења одлуке. Модел израчунавања приближне цене ангажовања тб у нападној операцији, избором одређених параметара који највише утичу на цену, могао би се користити када је време за планирање ограничено, а потребно је донети одлуку и изабрати оптималан модел операције. Тако би параметар људство израчунао орган С-1 команде батаљона, параметар командовање орган С-3 и С-6, параметар покрет и маневар С-3 и С-4, параметар наоружање и муниција С-3 и С-4, параметар обезбеђења орган С-3, С-2 и С-4 и параметар заштита снага орган С-3. Током израчунавања цене потребна је сарадња између више носилаца планирања, како не би дошло до грешака у предвиђању цене операције. Обједињавање трошкова и израчунавање коначне цене операције по фазама и етапама у надлежности је органа С-8 команде батаљона.

Закључак

У вези савремених војски извршене су процене у правцу могућности уштеде, како у миру, тако и у ванредном стању и рату, када је неопходно извршити одређене задатке уз уштеду ресурса који ни у најбогатијим државама нису неограничени. Током процеса доношења војних одлука потребно је водити рачуна о утрошку свих ресурса, а поготово оних којих је недовољно или се очекује повећани утрошак. Како би обезбедили извршење мисије и достигли дефинисано крајње жељено стање понекад је потребно начинити избор између ефикасности и ефикасности.

Без обзира на то који модел прорачуна се примењује, цена коштања нападне операције један је од параметара који се не сме занемарити, како у процесу доношења одлука, тако и током процеса коначне анализе успешности извршене нападне операције. Лакше је извршити неки задатак уз неограничен утрошак муниције и горива него уз одређена ограничења. Велика потрошња муниције одраз је необучености, страха и лоше донесених одлука, као и изостанка управљања ватром од стране одговорних старешина. Узалуд потрошена муниција могла би недостајати у следећој операцији. Добрим проценама и правилно донесеним одлукама ефикасност никада неће морати да се подреди ефикасности.

Литература

1. *Стратегија одбране Републике Србије*, Министарство одбране, Београд, 2009.
2. *Правило Бригада КоВ*, Генералштаб Војске Србије, Команда КоВ, Ниш 2014.
3. Мучибабић, С., Васковић, З., Николић, Н.: *Цена коштања војне операције, Зборник радова са Симпозијума „Теоретски и практични аспекти савремених операција“*, Војна академија, Београд, 2004.
4. *Правило тенковски (механизовани) батаљон*, Генералштаб Војске Србије, Команда КоВ, Ниш, 2013.